

СТАВОВИ УЧЕНИКА СА ЈУГА СРБИЈЕ ПРЕМА УСВАЈАЊУ СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА²

У раду су представљени резултати истраживања ставова ученика са југа Србије у вези са усвајањем стандардног језика. Испитаници су били ученици првог, другог, трећег и четвртог разреда Гимназије „Бора Станковић” у Врању и Гимназије „Скендербеу” у Прешеву. Истраживање је извршено на узорку од 120 испитаника (86 девојчица и 34 дечака). Примењена је квантитативна метода. Ученици су анкетирани помоћу инструмента скале процене. Основни циљеви истраживања су: *откривање ставова ученика према стандардном језику и дијалекту и утврђивање могућих разлика у мишљењу дечака и девојчица*. Осим циља сазнајне природе, постоји и један практичан циљ: *унапређивање наставе српског језика и књижевности у школама на југу Србије*. Резултати истраживања треба да покажу ставове ученика и њихов однос са посматраном варијаблом (пол). Потреба за оваквим испитивањем лежи у чињеници да је настава српског језика у школама на овом простору отежана због самих особености призренско-тимочких говора, које их умногоме удаљавају од језичког стандарда. Наставници матерњег језика су први и најодговорнији чувари језичког наслеђа. Због тога је важно уважавати учеников локални говор, али га истовремено оспособљавати да говори у складу са нормама стандардног језика.

Кључне речи: призренско-тимочка дијалекатска област, стандардни српски језик, ставови ученика, родне разлике.

1. Увод

Док шумадијско-војвођански и источнохерцеговачки дијалекат улазе у основицу стандардног српског језика, призренско-тимочка дијалекатска област није део стандарднојезичке норме. Уколико овде укључимо контекст

¹ milica.m.mmihajlovic@gmail.com

² Овај рад представља део резултата истраживања за потребе мастер рада насловљеног као *Жаргон младих са подручја призренско-тимочког дијалекта и настава српског језика*, одбрањеног 9. новембра 2016. године на Филозофском факултету у Нишу под менторством проф. др Марине Јањић.

наставе матерњег језика, долазимо до чињенице да наставници у школама на призренско-тимочком подручју раде са децом чији говор није у складу са језичким стандардом. У таквим условима наставник треба да се свесрдно залаже да, уз уважавање учениковог локалног говора, стандардни српски језик што више приближи носиоцима призренско-тимочких дијалекатских одлика.

Потреба за оваквим истраживањем управо лежи у претпоставци да саме особености призренско-тимочких говора, које, како смо навели, у великој мери не одговарају језичком стандарду, чине питање наставе српског језика на овој територији изузетно сложеним. Полазећи од мишљења да став појединца према властитом идиому и језику који усваја има велики утицај на сам процес усвајања новог идиома, одлучили смо да циљеви нашег истраживања буду: *сагледавање ученичких ставова о стандардном језику и дијалекту и утврђивање могућих разлика у мишљењима дечака и девојчица*. Испитивану групу информатора чинили су ученици првог, другог, трећег и четвртог разреда Гимназије „Бора Станковић” у Врању и Гимназије „Скендербеу” у Прешеву. Истраживање је извршено на узорку од 120 испитаника (86 девојчица и 34 дечака).³

И дијалекат и стандардни језик имају своју норму. Разлика је у томе што се норма дијалекта успоставља спонтано, док се норма стандардног језика успоставља свесно, „поштовањем успостављених и обавезних правила добре употребе језика, која служе као мерило језичке исправности, прописаних од стране признатих извора ауторитета, као што су граматике и правописи, речници и институције попут језичких академија” (БУГАРСКИ 1995: 158–162). Посебно је питање зашто се ове норме различито оцењују. Разлози су обично ванјезички, при чему се норма стандардног језика оцењује позитивно, а дијалекатска норма углавном негативно. Такође, „проглашење одређених облика језика за стандардне, негативно се одражава на статус нестандардних језичких варијетета, који због тога губе на угледу, док ови први уживају званични престиж” (БУГАРСКИ 1995: 158–162). Дијалекти не уживају овакав третман само у нашем језику. Много жучних дебата о лингвистичком интегритету језичких варијетета било је и у америчкој лингвистици. Током 60-их и 70-их година у образовним круговима водиле су се бројне полемике о тзв. дефицитно-разликовним проблемима. Једни су сматрали да је дијалектска варијација резултат разлике, а не недостатка, док су други тврдили да је варијација друштвено прихватљивог стандарда заправо била основни недостатак (WOLFRAM, SCHILLING-ESTES 2005). Народним говорима (или дијалектима) сматра се „језик широких народних

³ Дисбаланс између рођених дечака и девојчица је наша реалност, која нас је сачекала на терену у току истраживања. Регистровани подаци говоре да се готово свакодневно рађа више девојчица него дечака. На нивоу Србије годишње се роди око 8000 деце, међу којима је за око 800 више девојчица.

слојева, док се стандардним језиком означава нормирани облик језика, који служи јавном саобраћају” (НИКОЛИЋ 2000: 52). Асим Пецо (1977) дијалектом означава већу говорну целину, а наречја и говоре именује као мање говорне целине. Како П. Ивић (2001: 175) истиче, „граница призренско-тимочке области према једином српском дијалекту с којим се њено подручје додирује, косовско-ресавском, скоро свуда је врло оштра”. Исто је наведено и за граничне појасеве са македонским и бугарским говорима. Он даље додаје: „Све те границе најчешће се не поклапају са географским препрекама. Оне пресецају планине, котлине и реке, што показује да нису настале органским развојем на лицу места, већ миграцијама које су ставиле у непосредно суседство популације чији су се говори развили пре тога на различитим местима” (ИВИЋ 2001: 175). Када је реч о језичким особеностима, призренско-тимочка дијалекатска зона задржала је извесне архаизме (полугласник, вокално и финално л), а обилује и иновацијама (губљење опозиције дугих према кратким слоговима, аналитичка деклинација, аналитичка компарација, непостојање инфинитива, удвајање личних заменица). Ове одлике доприносе да „говорима призренско-тимочке зоне припадне посебно место у оквиру штокавског наречја” (ИВИЋ 1985: 110). Од осталих особина треба навести и: екавску замену *јата*, непостојање гласа *х*, ослабљену артикулацију сонаната *ј* и *в*, сугласник *ѕ* који се најчешће јавља уместо *з*, упрошћавање финалних сугласничких група *-ст*, *-зд*, *-ит*, *-жд*, наставак *-е* у В јд. именица ж. р. на *-ка*, постојање заменичких енклитика *ни* и *ви*, додавање партикуле *-ј* или *-ја* на облике показних заменица итд.

Дејвид Кристал (2000) сматра да између смрти дијалекта и смрти језика нема никакве разлике. Овоме ваља додати и да су наставници матерњег језика први и најодговорнији чувари језичког наслеђа.

2. Методолошки оквир истраживања

Како је наведено у уводном делу овог рада, ученици са југа Србије на часовима српског језика систематски усвајају стандардни језик, док у свакодневном говору користе дијалекат, због чега би било интересантно проверити њихове ставове према усвајању језичког стандарда. Из овога се намеће питање: *Да ли су ученици наклоњенији свом дијалекту или стандардном језику?* Осим циљева сазнајне природе (*Откривање ставова ученика према стандардном језику и дијалекту* и *Утврђивање могућих разлика у мишљењу дечака и девојчица*), постоји и један практичан циљ: *Унапређивање наставе српског језика и књижевности у школама на југу Србије*. Ставови ученика ће свакако бити од значаја наставницима приликом планирања наставе.

Полазне хипотезе су следеће:

1. Претпоставља се да ученици у свакодневном животу паралелно користе дијалекат и стандардни језик;
2. Претпоставља се да ученици бирају који ће говор употребити у зависности од комуникационе ситуације и саговорника;
3. Претпоставља се да место пребивања утиче на усвајање стандардног језика;
4. Претпоставља се да ученици сматрају да дијалекат треба неговати.

Метода коришћена у овом истраживању је у складу са природом проблема, предметом, циљем и задацима истраживања, као и са постављеним хипотезама. У истраживању је коришћена квантитативна метода. Ученици су анкетирани помоћу скале процене о ставовима ученика према усвајању језичког стандарда, која је конструисана за ово истраживање. Скала процене⁴ сачињена је од 20 тврдњи. Резултати су обрађивани у статистичком програму SPSS (11.5).

Истраживање о ставовима ученика са југа Србије према усвајању стандардног говора спроведено је у месецу марту 2016. године. Временско попуњавање скале процене трајало је око 20 минута.

3. Интерпретација резултата

Спроведено истраживање је показало да већина ученика оба пола користи дијалекат у свакодневној комуникацији, а разлике у броју девојчица и дечака који се одлучују за неке од афирмативних одговора (*слажем се* и *у потпуности се слажем*) је незнатна (45% : 37%). Овај податак указује на позитиван став младих према локалном говору, па се може претпоставити да ће се дијалекатске црте дуго бити део њиховог идиолекта. Ученици су показали и да професори на часовима у школи не говоре у дијалекту. То је потврдило 17 (34,0%) дечака и 33 (38,4%) девојчице, заокруживши *не слажем се*, као и 11 (28,2%) дечака и 28 (32,6%) девојчица, заокруживши *степен уопште се не слажем*. Наставници српског језика и књижевности, дакле, нису усамљени у својој тежњи да ученицима приближе стандардни језик. Девојчице и дечаци имају уједначен став када је у питању тврђење да говор који користимо није у уској вези са степеном образовања⁵: *у потпуности се*

⁴ Скала процене налази се на крају рада, у одељку *Прилози*.

⁵ Анализирајући ситуациону употребу стандарда код носилаца дијалекта из Прешева, Тајјана Трајковић (2013) долази до закључка да узраст и ниво образовања не утичу на дијалекатско адаптирање стандарду.

слажем 14 (41,2%) дечака и 40 (46,5%) девојчица, док је 16 (47,1%) дечака и 28 (32,6%) девојчица заокружило да се *слаже* са тврдњом. Дакле, само 1 (2,9%) дечак и 14 (16,3%) девојчица определило се за *не слажем се*, и 3 (8,8%) дечака и 4 (4,7%) девојчице за *уопште се не слажем*.

Са тврдњом да стандардни језик усвајају, у највећој мери, на часовима српског језика и књижевности ученици су показали потпуну сагласност. У *потпуности се слажем* 14 (41,2%) дечака и 36 (41,9%) девојчица, а *слажем се* 15 (44,1%) дечака и 42 (48,8%) девојчице. Са тврдњом се *не слаже* само 3 (8,8%) дечака и 6 (7,0%) девојчица, а *уопште не слаже* 2 (5,9%) дечака и 2 (2,3%) девојчице. Према овим подацима, ученици увиђају залагање наставника и сматрају га важним савезником у савладавању стандардног језика. На основу прикупљених података, који се односе на тврдње о начинима усвајања стандардног језика, може се извести следећи закључак у виду графикана:

Слика 1. Графички приказ односа понуђених начина у усвајању језичког стандарда (на основу укупног броја ученика оба пола који су дали одговоре у *потпуности се слажем* и *слажем се*)

Из датог графикана јасно се очитава да је настава српског језика најчешћи начин на који ученици усвајају стандардни језик, што је потврдило 107 у *потпуности се слажем* и *слажем се* одговора девојчица и дечака. Одмах иза наставе српског језика следе дела признатих писаца (95), школска лектира (81), телевизија (52) и часописи (45).

Највећи број дечака (16/ 47,1%) и девојчица (50/ 58,1%) се слаже са тим да осећа потребу да у званичним (јавним) ситуацијама говори стандардним

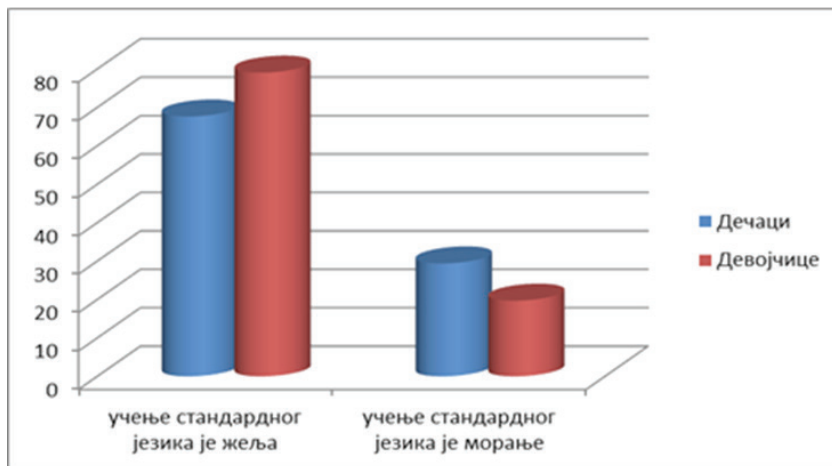
језиком⁶. Када је у питању комуникација на друштвеним мрежама, ученици, такође, предност дају стандардном језику. То показује 23 (67,6%) дечака и 52 (60,5%) девојчице. Они, према томе, подлежу друштвено пожељном језичком понашању. Упркос томе што се труде да у званичним ситуацијама и на друштвеним мрежама користе стандардни језик, испитиваним ученицима не смета када чују неког како говори у дијалекту на јавном месту, што је потврдило 16 (47,1%) дечака и 44 (51,2%) девојчице. На тврдњу *Не осећам се пријатно када у разговору са саговорником са новоштокавског говорног подручја говорим својим дијалектом* највећи број девојчица (42) одговара са *слажем се* (48,8%), док највећи број дечака (13) одговара са *не слажем се* (38,3%)⁷. Одатле се може закључити да већи део испитаних дечака не осећа нелагодност приликом разговора са саговорником који говори неки од дијалеката који су ушли у основу стандардног српског језика. Девојчице се пак не осећају пријатно у наведеној ситуацији.⁸

Поводом тврдње да нормирани језик уче својом вољом, ученици су скоро једногласно исказали став да желе да усвајају стандардни језик. Из прорачунатих вредности произилази да је усвајање нормираног српског језика за ученике оба пола жеља, али ваља нагласити да у томе предњаче девојчице. На основу укупног броја ученика оба пола (који су одговорили са *слажем се* и у *потпуности се слажем*) упоређено је да ли ученици усвајање стандардног језика третирају као жељу или као морање. Резултати су илустровани у следећем графикаону:

⁶ Истражујући језичко понашање говорника из Шида, Сремске Митровице и Шапца у јавној и приватној комуникацији, Сања Вулетић (2015) налази да већина испитаника књижевну варијанту српског језика користи у званичној комуникацији (школи, јавним установама и слично), а жене се са овом тврдњом слажу у нешто већем проценту него мушкарци. На основу података до којих долазимо, исто се може рећи и младе говорнике са подручја призренско-тимочке дијалекатске области.

⁷ Занимљиво је да су у истраживању о језичкој адаптацији носилаца дијалекта (ТРАЈКОВИЋ 2013) мушкарци показали већу склоност прилагођавању стандардном језику од жена.

⁸ Тајана Трајковић (2013) разговарајући са информаторима из Прешева, налази да у говору испитаника долази до диглосивног понашања које је у уској вези са говорном ситуацијом, а најчешће онда када је њихов саговорник носилац стандарда, непознат или високообразован, уколико је тема о којој се говори од одређеног значаја или службеног карактера. Дакле, наведени закључци се подудару са ставовима који су исказали ученици у овом истраживању.

Слика 2. Графички приказ ставова дечака и девојчица према усвајању стандардног језика

Поводом тврдње *Волео/ла бих да сам рођен/а у средини у којој се говори стандардним језиком* ученици су најчешће одговорили са *не слажем се* и то 16 (47,1%) дечака и 43 (50,0%) девојчице. Када је у питању тврдња *Сматрам да бих боље говорио/ла стандардним језиком да живим на другом говорном подручју*, они се слажу или не слажу, али нема изражених вредности степена у *потпуности се слажем* и *уопште се не слажем*. Наведени податак може указати на то да наши испитаници, заправо, нису у потпуности сигурни како да суде о овом питању.

Слика 3. Графички приказ одговора дечака и девојчица у вези са недостацима условљених становањем на територији призренско-тимочке дијалекатске области

И дечаци и девојчице својим ставовима представљеним у датом графikonу у највећој мери показују неслагање са тим да је место становања негативан фактор који утиче на процес учења стандардног језика⁹. Приметно је и предњачење дечака. Овај податак улива наду да ученици усвајању стандардног језика прилазе са позитивним ставовима и високим степеном аспирације, што ће, претпостављамо, довести до веће успешности приликом сваладавања стандардног језика.

Ученици су показали љубав према свом дијалекту и обележивши степен у *потпуности се слажем* поводом тврдње да треба неговати дијалекат.¹⁰ Осим дијалекта, они сматрају да треба неговати и стандардни језик. То показује велики проценат оних који су се, поводом тврдње да треба неговати стандардни језик, определили за степен у *потпуности се слажем* и *слажем се*. За први степен, одлучило се 8 (23,5%) дечака и 39 (45,3%) девојчица, а за други, 21 (61,8%) дечак и 42 (48,8%) девојчице. Са овом тврдњом, неслагасност је изразио изузетно низак проценат дечака и девојчица, тј. 2 (5,9%) дечака и 5 (5,8%) девојчица је рекло да се *не слаже*, а 3 (8,8%) дечака и 0 (0,0%) девојчица да се *уопште не слаже*. Са тврдњом да је говорити у дијалекту „ин”, ученици се *не слажу*, што каже 15 (44,1%) дечака и 33 (38,4%) девојчице. Ови подаци показују подударност са одговорима који се односе на тврдњу *На друштвеним мрежама за комуникацију користим дијалекат*, при чему су ученици потврдили доминацију стандардног језика (дечаци: 67,6%, девојчице: 60,5%). Према томе, претпостављамо да, руководећи се ставом да није „у тренду” говорити дијалектом, ученици на друштвеним мрежама избегавају његову употребу. Занимљиво је да дечаци на тврдњу *Не осећам се пријатно када у разговору са саговорником са новоштокавског говорног подручја говорим својим дијалектом* у највећем проценту одговарају неслагањем (38, 3%), а са друге стране се такође не слажу када је у питању тврдња *Говорити у дијалекту је „ин”* (44,1%). Може се констатовати да се, и поред тога што употребу дијалекта не сматрају пожељном, дечаци не устручавају да током разговора са саговорником који говори стандардним српским језиком користе дијалекат. Одговори девојчица поводом ових двеју тврдњи у потпуној су сагласности, те оне, сматрајући да говорити у

⁹ Сања Микетић (2016: 309) долази до следећег сазнања: „Испитаници са села су у највећој мери и заговорници става да говоре стандардним језиком или дијалектом у зависности од тога шта ће околина лакше и боље прихватити и највише су се сложили са тим да обраћају доста пажње на свој говор и да се труде да говоре што исправније. Они се више од других испитаника труде да говоре стандардним језиком међу непознатим људима. Испитаници из града су најсклонији томе да често исправљају друге када чују неки нестандардни облик. [...] Негативне стереотипе према појединим локалним говорима у нешто већој мери имају испитаници из града, а потом они из приградског насеља”.

¹⁰ Софија Милорадовић (2014: 146) истиче да је један од изванјезичких фактора и „емотивна везаност за матерњи дијалекат, за говор на коме се и уз који се одрастало и којим су се могла исказати најтананија осећања и најубојитије псовке”.

дијалекту није „ин” (38,4%), приликом разговора са неким ко долази са новоштокавског говорног подручја имају изванредан осећај нелагодности када говоре својим дијалектом (48,8%). Претпостављамо да овај психолошки фактор утиче и на појаву ауторегулације у наведеној ситуацији.

Слика 4. Графички приказ ставова ученика о неговању дијалекта и стандардног језика (у обзир су узети слажем се и у потпуности се слажем одговори)

Из приложеног графикона (4) закључујемо да је далеко већи број оних средњошколаца и средњошколки који сматрају да треба неговати дијалекат. Укупан број њихових у *потпуности се слажем* и *слажем се* одговора је 263, док је позитивних одговора о неговању језичког стандарда било 161.

4. Закључна разматрања

На основу изложеног, имамо јасну слику језичких ставова ученика са југа Србије. Све полазне хипотезе су потврђене. Ученици су, руководећи се искључиво личним мишљењем и искуством, показали љубав према свом дијалекту, шта више, и према месту у коме су рођени (у овом случају Врање и Прешево). Они воле што су рођени баш ту и не сматрају то било каквим недостатком или „хендикепом” у односу на своје вршњаке са новоштокавском граматичком основом. Тако, ниједан дечак није заокружио степен у *потпуности се слажем*, када је у питању тврдња да су људи

рођени на југу Србије, у извесној мери, у недостатку од оних са новошто-кавског подручја. Из тих разлога, ваља се сагласити са тим да познавати и говорити својим дијалектом није недостатак, већ богатство, у језичком и духовном смислу. Ученици не сматрају да начин говора, употреба дијалекта или стандардног језика, мора бити у непосредној вези са степеном нечијег образовања.¹¹ Њима не смета кад неко говори у дијалекту, а и сами га користе у живој комуникацији са својим вршњацима, мада то чини нешто већи проценат дечака него девојчица. За комуникацију на друштвеним мрежама се, ипак, чешће одлучују за стандардни језик. Својим одговорима ученици су показали да постоји осећај за ситуацију која изискује одговарајући језички регистар, те да се придржавају утврђене норме у јавној комуникацији. Такође, истичу да треба неговати дијалекат, али у исто време и стандардни језик. Они желе да говоре стандардним језиком, а књижевнојезичку норму у највећој мери усвајају на часовима српског језика и књижевности, као и читањем дела признатих писаца, око чега су дечаци и девојчице потпуно сагласни. Ипак, девојчице су показале нешто већу жељу за читањем од дечака. У складу са тим, дечаци су се изјаснили да је учење стандардног језика за њих мораће.¹² Међутим, усагласили су се око тврдње о постојању жеље за усвајањем стандардног језика.

Резултати овог истраживања подударају се са закључцима Марине Јањић, која у неколико својих радова (2011, 2012) налази да млади Врањанци остају верни дијалекту, али да истовремено књижевни језик „поштују, али не користе”. Након спроведене анализе међу средњошколцима у Врању, она закључује да се велика већина њих пре опредељује за дијалекат него за стандардни језик. Такође, употреба србоанглицизама је у моди и млади Врањанци их користе чешће него књижевни језик. Овакав однос према употреби дијалекта, стандардног језика и англицизама, према њеном мишљењу, резултат је утицаја средстава јавне комуникације (штампе, радија, телевизије).

Територијално раслојавање језика на дијалекте нужно изискује модификацију наставних начела у школама на разруђеним дијалекатским просторима. То се, пре свега, односи на призренско-тимочке говоре. У новије време заговара се поштовање одређених наставних метода (компарација и контрастирање), начела (индукције и дедукције, тј. од познатог ка непознатом и од ближег ка даљем) и принципа (принцип примерности, поступно-

¹¹ Нека истраживања показују да људи са нижим образовањем чешће чувају локалне одлике од оних са вишим степеном образовања, али и да се у говору обазованих људи могу чути дијалекатске карактеристике (РАЈИЋ 2009).

¹² Љубиша Рајић у раду „Градски говори” дајући преглед истраживања (Традгил, Лабов, Лејкоф), закључује да пол као варијабла јасно издваја мушкарце као говорнике који чешће користе локални говор и жене које су склоније употреби стандардних облика: „Код мушкараца локални облици уживају прикривени престиж, а код жена стандардни облици отворени престиж” (РАЈИЋ 2009: 37).

сти и завичајности), са циљем да се овакве тешкоће превазиђу. Из наведених резултата произилази закључак да је неопходан специфичан вид организације наставе стандардног језика на дијалекатском подручју, која уважава учеников локални говор, али га истовремено оспособљава да говори у складу са нормама стандардног језика.

Цитирана литература

- БУГАРСКИ, Ранко. *Увод у општу лингвистику*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1995.
- WOLFRAM, Walt and Natalie, Schilling-Estes. *American English dialects, Standards and Vernaculars*. New Jersey: New Jersey City University, 2005.
- ВУЛЕТИЋ, Сања. „Ставови говорника српског језика о јавном и приватном дискурсу”. Биљана Мишић Илић, Весна Лопичић (ур.). *Језик, књижевност, дискурс: језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет, 2015, стр. 377–389.
- ИВИЋ, Павле. *Дијалектологија српскохрватског језика – увод и итокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска, 1985.
- ИВИЋ, Павле. „Српски дијалекти и њихова класификација (III)”. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. бр. 44, св. 1/2 (2001): стр. 175–209.
- ЈАЊИЋ, Марина. „Говор младих Врањанаца: од дијалектизама до англицизама”. Радмила Жугић (ур.). *Дијалекат – дијалекатска књижевност*, Лесковац: Културни центар, 2011, стр. 109–115.
- ЈАЊИЋ, Марина и Илијана, Чутура. „Дискурс младих на дијалекатском подручју: урбани дијалекат као резултат језичке хибридикације”. Весна Лопичић, Биљана Мишић Илић (ур.). *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет у Нишу, 2012, стр. 332–348.
- CRYSTAL, David. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- МИКЕТИЋ 2016: Микетић, Сања. *Ставови према језику код студентске популације у Републици Србији*. <<https://www.scribd.com/document/361420589/Sanja-Miketic-Doktorska-DisertacijaSTAVOVI-PREMA-JEZIKU-KOD-STUDENTSKE-POPULACIJE>> 19. 2. 2018.
- МИЛОРАДОВИЋ, Софија. „Узуални стандард у урбаним центрима на косовско-ресавском и призренско-тимочком говорном подручју”. *Зборник Института за српски језик САНУ* 2 (2014): стр. 143–150.
- НИКОЛИЋ, Мирослав. „О односу између народног и књижевног језика”. *Књижевност и језик*, свеска 3–4 (2000): стр. 51–59.
- ПЕЦО, Асим. „Књижевни језик, стандардни језик и народни говори”. *Књижевност и језик*, свеска 1 (1977): стр. 34–41.
- РАЈИЋ, Љубиша. „Градски говори”. Жарко Бошњаквић (ур.). *Говор Новог Сада 1: Фонетске особине*. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за српски језик и лингвистику, 2009, стр. 31–46.

ТРАЈКОВИЋ, Татјана. „Ситуациона употреба стандарда код носилаца дијалекта“. *Годишњак за српски језик*, година 26, бр. 13 (2013): стр. 549–561.

Milica M. Mihajlović

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS THE ACQUISITION OF THE STANDARD LANGUAGE IN THE SOUTH OF SERBIA

The paper presents the results of the investigation of students' attitudes towards the acquisition of language standard in the south of Serbia. The participants were the students from the first, second, third and fourth grade of Grammar school "Bora Stanković" in Vranje and Grammar school "Skenderbeu" in Preševo. The study was conducted on a sample of 120 participants (86 of them were girls and 34 were boys). A quantitative method is applied. Students were interviewed using an assessment scale instrument. The main aim of the research is: *the detection students' attitudes towards the standard language and the determination potential differences in the way of thinking between the boys and the girls*. Apart from the aim cognitive in nature, there is also a practical one: *improvement the teaching of Serbian language and literature in the south of Serbia*. The results of the research should show students' attitudes and their relationship with the observed variable (gender). The necessity of this kind of research stems from the fact that Prizren-Timok speech makes Serbian language teaching in schools in this area rather difficult because of its specific features which differ from the standard language. Teachers who teach mother tongue are the first and the most responsible ones for preserving the linguistic heritage. Therefore, it's important to respect students' local speech, while also enabling them to speak according to the language standards.

Key words: Prizren-Timok dialect area, standard Serbian language, attitudes of students, gender differences.

Прилози

**СКАЛА ПРОЦЕЊИВАЊА СТАВОВА УЧЕНИКА
СА ЈУГА СРБИЈЕ ПРЕМА УСВАЈАЊУ
СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА**

Овим истраживањем желимо да упознамо Ваше ставове у вези са усвајањем стандардног српског језика. Сматрамо да ће то бити од значаја за унапређење и побољшање ефикасности извођења наставе српског језика и књижевности у школама на југу Србије.

УПУТСТВО: За сваку тврдњу заокружите број описаног степена који Вам највише одговара. Степеновање заснивајте на личном мишљењу и досадашњем искуству. Битно је да приликом одговарања не пропустите ниједну тврдњу. Ваши одговори не могу бити ни тачни ни погрешни. Очекујемо само да будете искрени.

ПОЛ	мушки	☐	женски	☐
Описи степена:				
У потпуности се слажем	Слажем се	Не слажем се	Уопште се не слажем	
1	2	3	4	
1. На јавним местима говорим дијалектом.			1	2 3 4
2. У разговору са својим вршњацима користим дијалекат.			1	2 3 4
3. Не осећам се пријатно када у разговору са саговорником са новоштокавског говорног подручја говорим својим дијалектом.			1	2 3 4
4. На друштвеним мрежама за комуникацију користим дијалекат.			1	2 3 4
5. Начин говора (дијалекатски – стандардни) није показатељ степена образовања говорника.			1	2 3 4
6. Професори на часовима у школи говоре дијалектом.			1	2 3 4
7. Осећам потребу да у званичним (јавним) ситуацијама говорим стандардним језиком.			1	2 3 4

8. Да ли ћу говорити стандардним или локалним говором зависи од тога како говори мој саговорник.	1	2	3	4
9. Смета ми када чујем неког да говори у дијалекту на јавном месту.	1	2	3	4
10. Стандардни језик учим својом вољом.	1	2	3	4
11. Треба неговати стандардни језик.	1	2	3	4
12. Смаграм да бих боље говорио/ла стандардним језиком да живим на другом говорном подручју.	1	2	3	4
13. Стандардни језик у највећој мери усвајам путем телевизије.	1	2	3	4
14. Стандардни језик у највећој мери усвајам читањем дела признатих писаца.	1	2	3	4
15. Стандардни језик у највећој мери усвајам читањем часописа.	1	2	3	4
16. Стандардни језик у највећој мери усвајам на часовима српског језика и књижевности.	1	2	3	4
17. Треба неговати дијалекат.	1	2	3	4
18. Учим стандардни језик зато што морам.	1	2	3	4
19. Волео/ла бих да сам рођен/а у средини у којој се говори стандардним језиком.	1	2	3	4
20. Говорити у дијалекту је ИН.	1	2	3	4

ХВАЛА НА САРАДЊИ!